

Seminarium om Etik och Juridik

arrangerat av Stiftelsen Rättsstatens Vänner

Tid: den 28 november 2016

Plats: Sjöfartshuset, Stockholm

Deltagare: Förutom pandedeltagarna deltog ett trettiotal personer, samtliga särskilt inbjudna

Moderator: Juris doktor Peter Nobel

Panel: Docenten och lektorn vid Teologiska Högskolan Susanne Wigorts Yngvesson

Professorn i allmän rättslära vid Uppsala universitet Minna Gräns

Ekonomie doktorn, före detta koncernchefen och styrelseordföranden i Nordea Hans Dalborg

Juris doktorn och före detta presidenten i Svea hovrätt Johan Hirschfeldt

Generalsekreteraren i Sveriges Advokatsamfund Anne Ramberg

Professorn emerita i förvaltningsrätt vid Uppsala universitet Lena Marcusson

Seminarieret genomfördes som ett panelsamtal med inledningsanföranden av pandedeltagarna, allt under ledning av en moderator.

Ett sammanfattande referat av vad som förekom vid seminarieret följer härefter.

Susanne Wigorts Yngvesson

Susanne Wigorts Yngvesson hänförde sig i sitt inledningsanförande till bilaga 1. Hon framhöll därvid dels att etiken bör medverka till förbättrad lagstiftning genom att driva på att orättvisa lagar ändras, dels att även lagar kan förbättra etiken. Lagar och etik förhåller sig alltså i ett ömsesidigt förhållande till varandra. Hon avslutade sitt anförande med att betona att etiken har en roll att medverka till att också det som anses orubbligt kan vara oklart och sålunda kan etiken bidra till en nödvändig kritik av befintliga lagar och rättspraxis.

Minna Gräns

Minna Gräns hänförde sig i sitt inledningsanförande till bilaga 2. Därvid underströk hon bland annat behovet av mera forskning om hur domare tänker vid sitt beslutsfattande. Hon framhöll också att domstolarna bör tydliggöra sina rimlighetsbedömningar när sådana förekommer. Hon slog fast att "etiken döljer sig i rimligheten".

Med anledning av anförandena av Susanne Wigorts Yngvesson och Minna Gräns ställdes följande frågor och gjordes följande påpekanden.

Professor Åke Frändberg: Med anledning av det som anförts påpekade han att han ansåg det vara fel att hävda att naturrätten står på helt samma plan som moralen, medan rättspositivismen befinner sig på ett annat plan. Naturrätten bör i stället ses som en del, men bara en del, av det som kommer ur bland annat moralen. Rättspositivismen, sådan den presenterades på 1800-talet, är å sin sida ett uttryck för vilja, nämligen statens vilja. Senare har i framför allt USA och Skandinavien i positivismen lagts in känsla. Begreppens användning har därefter spårat ur. De bör därför undvikas och ersättas av legalism och antilegalism. Med inriktning särskilt på vad Minna Gräns anförst underströk han att psykologin i beslutsfattande inte kan underskattas. Därför är det viktigt att undersöka hur beslutsfattare tänker och kommer fram till sina beslut. Samtidigt bör anmärkas att det är domars innehåll som är prejudicerande och inte hur domarna har tänkt inför sina beslut. I domarkretsar finns ett visst bekräftelsebehov. Gott omdöme är emellertid allra viktigast i allt beslutsfattande. Samtidigt finns en risk för att ett "dåligt gott omdöme" kan få genomslag också i domstolar, nämligen det som tar sig uttryck i att känna "hur vindarna blåser" och besluta i enlighet med det.

Susanne Wigorts Yngvesson genmälde att man inte bör tala om en enhetlig naturrätt utan om flera varianter. Exempelvis kan man undersöka naturrättens förhållande till mänskliga förhållningssätt för att se om det finns något som är med rimlighet förankrat i detta. Det är fullt möjligt att samtidigt ha en rättspositivistisk syn på lagen och en naturrättslig på moralen. Vidare gäller att det är bättre att synliggöra det som påverkar i beslutsfattande, exempelvis juristers, än att hålla det dolt. Gör man det finner man att det finns ett slag av färdighet eller visdom som brukar sammanfattas som "magkänslan".

Med anledning av det senast sagda framhöll Lena Marcusson att förre ledamoten i den europeiska domstolen och ordföranden i Regeringsrätten Hans Ragnemalm hade sagt att magkänslan sade honom hur en utgång borde vara och att det sedan återstod att bekräfta den i hållbara skäl. Hon underströk vidare att vi inte skall önska mera etik i juristutbildningen utan att vi måste förvänta oss detta. I målbeskrivningen för juristutbildningen anges detta och därför bör etik ingå redan från termin ett. Vidare får inte lagstiftarrollen glömmas i diskussionen om juridik och etik.

Advokat Anna Rogalska Hedlund upplyste att hon ofta får frågor om hur domare påverkas av media. När hon fått dessa frågor har hon kommit fram till att det inte kan vara fel av domare att, i anslutning till vad Minna Gräns sagt, utgå från det som är rimligt. Hon vann nyligen i hovrätten ett i TV uppmärksammat mål, i vilket hovrätten i sina skäl byggde på orimlighet. Europakonventionen ger stöd för användning av så relativt "mjuka" skäl.

Enligt Minna Gräns vore idealet att en domare inte skulle påverkas av media, men det synes svårt att helt bortse från det.

Journalisten Anders Carlgren frågade om de problem som finns med bland annat känslobaserat beslutsfattande skulle kunna minimeras med en författningsdomstol. Johan Hirschfeldt besvarade den med motfrågan om vilka i så fall skulle sitta i en författningsdomstol och hävdade att frågan om författningsdomstol är en "jättefråga".

Hans Dalborg

I sitt anförande om god sed i finansiell verksamhet erinrade Hans Dalborg om att statsminister Göran Persson år 2002 tillsatte en förtroendekommission i en önskan att finna medel att undvika den form av företagsskandaler som då hade inträffat i USA. Det mest synliga resultatet av denna förtroendekommission blev ett förslag om en så kallad uppförandekod avsedd att stärka förtroendet

för det svenska näringslivet. Koden skulle förvaltas av ett kollegium, i vilket Hans Dalborg ingick som ordförande och var det under åtta år. Den bygger på principen "comply or explain", det vill säga att reglerna antingen skall följas men också kan frångås men då endast om avvikelserna förklaras. Kollegiet arbetade parallellt med Redovisningsrådet, som satt normer för företagens redovisning, och Aktiemarknadsnämnden, som beslutat i frågor om förfaranden på svensk aktiemarknad varit förenliga med god sed eller inte.

Koden, eller Svensk Kod för Bolagsstyrning, är ett normsystem för självreglering i bolagsvärlden. Många var rädda för koden när den kom, men ett välskött bolag bör inte ha några svårigheter med den. Den kom till för att ge legitimitet åt näringslivet vid en tid då Sverige var ett av få länder utan en uppförandekod för bolagsstyrning. En kod är visserligen ingen garanti mot dåligt omdöme, men den tvingar fram en transparens som öppnar möjlighet för vem som helst att bedöma hur ett bolag sköter sig. Utgångspunkten är naturligtvis aktiebolagslagen, medan koden tillför ett antal förfaranderegler. Från början var den ganska omfattande, men varefter EU har valt att kräva "hårdare" regler har en del flyttats till lagstiftningen.

Bolagsstyrning – eller Corporate Governance – handlar om att sköta bolag i alla aktieägares intresse. Det betyder att ett bolags styrelse inte är något förhandlingsorgan. I Sverige har vi en bra ordning med en mäktig bolagsstämma i toppen i vilken ägarna utser styrelsen som sitt instrument. Styrelsen å sin sida utser en VD som har till uppgift att genomföra verksamheten. Styrelsen och VD är utsatta för granskning av revisorer. Denna tydliga svenska rollfördelning är unik och bra. Det är mycket mera otydligt i exempelvis den anglosachsiska rättsordningen. I Sverige är ägarna verkligen ägare och har som sådana ett ansvar, medan de i den anglosachsiska världen är mera av investerare. Också styrelsens ansvar har understrukits tydligt i Sverige. I koden föreslogs att styrelseordföranden skulle utses av bolagsstämman, vilket ger ordföranden en stark ansvarsroll. Som ett förberedande organ till stämman finns valberedningen. För att ge den legitimitet bör den vara ägarledd.

Om man ser närmare på rollerna så har ägarna på bolagsstämma ansvar att tillsätta styrelsen och att fastställa bolagsordningen, vilken ger bolaget dess värdegrund. Styrelsen skall tillsätta, utvärdera och eventuellt avsätta VD. Styrelsen har också ansvar för att det finns en fungerande kontroll i bolaget och skall vidare fastställa etiska riktlinjer för bolaget. Detta är stora skyldigheter som medför ett stort ansvar för dem som sitter i styrelser. Styrelsen och dess ordförande skall därför utvärdera sitt arbete minst en gång om året. Ordföranden skall leda styrelsens arbete och ansvarar för att styrelsen är rätt informerad. Själv gick han från rollen som VD till att bli styrelseordförande. I sitt förhållande till VD fick han lära sig att hålla tillbaka synpunkter men att stå till förfogande som "bollplank". Som styrelseordförande måste man ha integritet, vara mycket modig och orka stå upp också för obekväma förhållanden.

Till Aktiemarknadsnämnden går man med klagomål. Lagstiftningen och koden för sin del syftar till förutseende, ansvarstagande och transparens. Den har lett till betydligt bättre information i årsredovisningarna än tidigare. Etiken tar vid där reglerna tar slut. Med dess hjälp kommer man till den inre kompass som bygger på uppfostran, erfarenhet och förmågan att lägga pussel med besvärliga komponenter. Många klandervärda beslut beror på aningslöshet och grupp beteende. En styrelse är ett kollegium. Den gruppen är en styrka men kan också vara en fara för likriktning.

Man kan konstatera att moralbegreppen förskjuts vartefter tiden går. I Nordea gjordes en genomgång av etikfall. I bankkontoren fick man dem som hemläxa. Svaren skilde sig åt. Det mest väsentliga var emellertid inte vilka lösningar man kom till utan de diskussioner som fallen föranledde. Evtigt gångbara lösningar finns inte men det är nödvändigt att hålla diskussionen levande.

Hans Dalborgs anförande föranledde följande frågor och synpunkter.

På frågor av advokat Anders Frigell svarade Hans Dalborg dels att aktieägarna under senare år har aktiverat sig betydligt. Inte minst de institutionella ägarna "tar sig numera ton", vilket är bra, dels att svenska bolag tvingas att anpassa sig till anglosachsiska regler trots att det finns en kritik inom EU mot dem.

Hans Dalborg instämde i ett påpekande av chefsjuristen Lars Afrell om att den intensiva lagstiftningstakten i EU leder till osäkerhet om hur reglerna skall tillämpas. Han lade till att den inre moraliska kompassen då får allt större betydelse. Ett problem med den europeiska lagstiftningen som han ville peka på var att styrelseledamöter i finansinstitut enligt den kan drabbas av penningssanktioner på upp till 50 miljoner kronor, vilket kan komma att leda till stora svårigheter att rekrytera styrelseledamöter.

Johan Hirschfeldt

Till en början slog Johan Hirschfeldt fast att han inte vill använda sig av ordet domareetik utan att han föredrar begreppet god domarsed.

Johan Hirschfeldt har lett en arbetsgrupp med uppgift att presentera förslag inriktade på god domarsed. Arbetet resulterade i tre dokument vilka finns på HD:s hemsida under god domarsed. Sedan fem år bör alla tre dokumenten finnas i varje domares bokhylla.

Inledningsvis kommenterade Johan Hirschfeldt vad Minna Gräns hade sagt om rimlighetsbedömning i beslutsfattande, vilket motsvarar det som Johan Hirschfeldt inte har något emot att kalla magkänsla. I Zahles skrift Omsorg om rätten behandlas hur rättsligt beslutsfattande går till, varvid sägs att i överläggningar till dom inte sällan förekommer ord som "magkänsla" och "jag vill sova på saken". Argumentationen går således tillbaka på kroppsliga förhållanden. Det betonar att domaren har en profession men samtidigt är människa. I det ligger i och för sig ett transparensproblem.

Johan Hirschfeldt förklarade härefter att han fortsättningsvis avsåg att tala om god domarsed som komplement till lagstiftningen. Därvid uppkommer frågan hur mycket som bör överlåtas till den praktiska tillämpningen. Det är en fråga som har ställts under långa tider och i många länder. Exempelvis finns en muslimsk ordning som går tillbaka på praktiken. I det medeltida Europa växte domarregler fram. De bestod ofta av sentenser i form av snitsigt formulerade lärosatser. En hel del av de antika sentenserna ställdes samman av Erasmus av Rotterdam. Olaus Petri domarregler föll in i tidens anda av pedagogiskt inriktade tips. De var dock inte helt ofarliga eftersom de hade rättspolitiska ambitioner. Den av Johan Hirschfeldt ledda arbetsgruppen har översatt dem till modernt språk så att de exempelvis talar om "menige mans bästa och inte domarens bästa" som riktmärke. Reglerna har i hög grad en allmän karaktär, då de exempelvis talar om att en god domare är bättre än en god lag eftersom domaren kan laga efter lägligheten. De talar också om hur domare skall bete sig, till exempel inte vara för hastig att döma utan att noga ha betänkt sig. En uppmärksam regel talar om att domaren vid svag bevisning hellre bör fria än fälla. I förstone tycks det vara en bra regel. Men är det alltid fallet? I det under Andra världskriget ockuperade Norge ställdes en domare inför en av Gestapo inför rätta dragen peson i vilket fall bevisningen var svag för Gestapos sak. Domaren visste emellertid att om domen blev friande den åtalade omedelbart skulle avrättas av Gestapo i en utomrättslig aktion, medan en fällande dom skulle leda till ett långt fängelsestraff vilket dock räddade den åtalades liv. Regeln om svag bevisning ger i ett sådant fall inget tydligt eller försvarbart svar.

Svenska domare kan ofta synas vara rätt så mycket av juridiska tekniker utan stor valfrihet i fråga om val av beslut. Deras beteende är styrt av bland annat rättegångsbalken. De är dessutom övervakade av de högre instanserna och kan utsättas för kritik och sanktioner av JO, JK, delvis RÅ och i Statens Ansvarsnämnd. JO och JK har gått in på etiska förhållanden och har ansett sig kunna dela ut kritik mot omdömeslöshet. Att tillsynen har varit så omfattande skiljer svenska domare från domare i andra länder.

Med början omkring millenieskiftet skapades moderna domaretiska regler i många länder. I exempelvis USA antogs de av domarkollegier. I vissa länder har de fastställts av staten. Det finns emellertid problem när etiken flyter samman med disciplinen. Svenska domare anser sig stå under en mycket strikt tillsyn. Därför har domarna förhållit sig svalt till etiska normer vid sidan av lagstiftningen. Lagstiftaren ger en domare möjlighet att välja sitt privatliv, men om domaren visar sig inte ha förmåga att upprätthålla sin tjänst kan domaren skiljas från sin roll som domare.

Arbetet med god domarsed inleddes med frågor om domarnas bemötande av allmänheten. En proposition om detta resulterade i att en arbetsgrupp bildades av JUSEK, Domstolsverket och Sveriges Domareförbund. Gruppen ställde samman den praxis som fanns hos JO, JK och andra instanser. Den berörde opartiskhet, saklighet, jäv etc. Dessa förhållanden diskuterades sedan i form av typfall. I arbetet kom gruppen i kontakt med likartat tyskt arbete i Schleswig-Holstein, där domarna inte velat ha regler utan frågelistor vilka upptog typfall. De ansåg det inte lämpligt att få regler om hur vissa förhållanden skulle vara utan frågor för domarna att diskutera. Med inspiration av detta utarbetade den svenska arbetsgruppen en lista med ett hundratal öppna frågor med kommentarer om hur man skulle kunna se på dem. De gäller exempelvis frågan om domare har yttrandefrihet eller inte. Uttalanden av förre justitiekanslern i det så kallade Quickkändet har lett till att staten har stämts. Det finns en etisk samsyn om att domare inte bör uttala sig i pågående mål. I domarkretsar har intresset framför allt riktats mot förhållanden utanför tjänsten, domares aktiviteter på fritiden. Privatlivet kan emellertid komma nära domarrollen. Hur många aktier i ett bolag kan en domare äga som skall ta ställning i ett mål vars utgång påverkar bolaget? Då kommer jävsfrågan in. Gränserna för jäv diskuteras mycket i domarkretsar, inte bara objektivt utan också hur de uppfattas. Aktieäggande i kombination med dömande i miljömål är en "skarp" fråga. En domare får dock inte "fega ur" att ta ställning genom att åberopa jäv som inte har relevans; domaren får inte dra sig undan sin beslutsplikt. En fråga som inställer sig i de aktuella situationerna är om domaren skall berätta om sitt aktieinnehav eller inte. Skall domaren besvara en fråga om det eller inte? Om domaren svarar genom att berätta om sitt aktieinnehav och parterna då inte reagerar kan de inte senare återkomma till frågan. Den är död. Jävsfrågor är vidare viktiga när domare utsätts för uppmärksamhet i media.

Han har sett att synen på sammanblandning mellan disciplinansvar för domare och etiskt ansvar skiljer sig åt. Sammanblandningen har kritiserats i det internationella arbetet, där det har ansetts att etiken skall lämnas åt professionen själv att klara av. Risken för sammanblandning är enligt Johan Hirschfeldt liten i Sverige. Samtidigt gäller att utrymmet för den etiska diskussionen minskar i takt med att kraven på effektivitet i dömandet sätts allt högre, vilket nu sker.

Johan Hirschfeldt avslutade med att nämna kärnpunkterna i den goda domarseden. Som sådana lyfte han fram Oavhängighet, Opertiskhet och Likabehandling, Gott Uppträdande och Bemötande samt God Kompetens och Effektivitet. Oavhängigheten kan tyckas självklar, men den måste gestaltas. Det goda uppträdandet och bemötandet gäller i första hand utåt.

På fråga av moderatorn om oavhängigheten i förhållande till Domstolsverket förklarade Johan Hirschfeldt att i de flesta länder dylika institutioner skulle vara otänkbara därför att existensen skulle uppfattas som ministerstyre. Domstolsverket lyder under regeringen, men det har gjorts klart att

ingen får lägga sig i verkets "hårda" arbete samtidigt som verket skall respektera domstolarnas oberoende. Domare tillsätts av en separat nämnd. Ordförandena i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen får dock sina löner av Domstolsverket. Verket är alltså inblandat i lönesättningen, ett förhållanden som leder till en balansgång som måste uppmärksammas. I Danmark har balansgången lösts genom ett domarråd, vilket självt kan gå till Folketinget för att begära ekonomiskt tillskott.

På fråga vad Johan Hirschfeldt ansåg om så kallade rättscentra – byggnadskomplex för såväl domstolar som åklagare och polisväsende – pekade han på att det var en företeelse under 70- och 80-talen att bygga så. I den ligger en symbolik som inte är bra. Han ansåg att det därför inte längre bär byggas på det sättet.

På fråga av Åke Frändberg om hur man skall få lekmannadomare att tillgodogöra sig den goda domarseden svarade Johan Hirschfeldt att en arbetsgrupp är i färd med att behandla nämndemännens förhållanden. Villkoren för deras verksamhet har skärpts. Domstolschefer kan numera anmäla nämndemän till en särskild nämnd, vilken kan skilja dem från deras uppgift.

Anne Ramberg

En advokats främsta plikt är att visa trohet och lojalitet mot klienten. Advokaten ska som en oberoende rådgivare företräda och tillvarata klientens intressen inom ramen för gällande rätt och god advokatsed. Advokatsamfundet har som ett av sina ändamål att vidmakthålla en etiskt och professionellt hög kvalitet inom kåren.

Advokatsamfundet är reglerat i rättegångsbalken, och samfundets stadgar fastställs av regeringen. Advokatsamfundet är en privaträttslig organisation som har anförtrots vissa offentlighetsrättsliga uppgifter. Exempel på sådana offentlighetsrättsliga uppgifter är att Advokatsamfundets styrelse beslutar i frågor om inträde i samfundet, och Advokatsamfundets disciplinnämnd, tillsammans med styrelsen, utövar tillsyn över advokater.

En advokat är skyldig att följa god advokatsed. Vad som är god advokatsed utvecklas genom styrelsens och disciplinnämndens praxis. Om disciplinnämnden finner att en advokat har brutit mot god advokatsed, kan nämnden tilldela ledamoten en disciplinär påföljd. Disciplinära påföljder finns av olika grad, varav den strängaste är uteslutning. Advokatsamfundets disciplinära verksamhet står under tillsyn av Justitiekanslern (JK). JK får överklaga disciplinnämndens beslut till Högsta domstolen. Vidare får JK påkalla åtgärd mot en advokat om beslut fattats om att en anmälan ska avskrivas eller inte hänskjutas till disciplinnämnden. En sådan begäran från JK gör att ärendet behandlas av disciplinnämnden i plenum.

Förutom att verka för en etiskt och professionellt hög kvalitet inom kåren, har Advokatsamfundet som ändamål att följa rättsutvecklingen och verka för att samfundets erfarenhet kommer denna till godo, tillvarata advokaternas allmänna yrkesintressen och verka för sammanhållning och samförstånd mellan advokaterna.

Genomförandet av ändamålen underlättas av en stark organisation, att det finns regler om att advokattiteln är skyddad, dvs. att endast den som är ledamot av samfundet får kalla sig advokat, och av att det etiska regelverk som alla advokater - oaktat vilket rättsområde man arbetar inom - har att följa. Advokat kåren är dock en heterogen grupp som driver verksamhet under olika förutsättningar och vitt skilda rättsområden. Advokatycket bygger på fyra kärnvärden; oberoende, lojalitet,

tystnadsplikt och frånvaro av intressekonflikter. Kravet på oberoende innebär bl.a. att en advokat inte får vara anställd av annan än advokat. Styrelsen har dock möjlighet att bevilja dispens i vissa fall. Dispens kan beviljas för att adjungera i domstol under högst sex månader.

Advokatsamfundets tillsyn omfattar, med visst undantag, enbart handlanden som sker inom advokatverksamheten. Detta skiljer Sverige från många andra länder. Som ett drastiskt exempel på konsekvenserna av detta kan nämnas att en advokat skulle kunna skjuta sin kusin utan att samfundet kan ingripa. Skulle han däremot skjuta sin klient skulle det hamna inom ramen för tillsynen. Samfundet har velat utvidga sin domän till att omfatta också allvarlig brottslighet, och nu finns det ett förslag om att advokater som döms för allvarlig brottslighet ska kunna uteslutas.

Advokatetik är inte detsamma som etikett. Man kan tycka illa om saker som inte strider mot etiken. Det är bara brott mot advokatetiken som kan angripas disciplinärt.

En advokats främsta plikt är att visa trohet och lojalitet mot klienten. I Quickmålet aktualiserades lojaliteten. När en advokat företräder en "svag" klient sätts lojaliteten inte sällan på prov. Det händer att klienter i brottmål säger att "det var jag som gjorde det", i syfte att skydda andra. Advokaten kan i sådana fall hamna i ett moraliskt dilemma. Samfundet har uppmärksammat frågor som aktualiseras vid biträde av svaga klienter. Exempelvis också i mål om tvångsomhändertaganden.

Samfundets kansli kan inte föregå disciplinnämndens prövning i enskilda fall. Däremot kan kansliet ge vissa råd i etiska frågeställningar.

Advokater har tystnadsplikt avseende det som anförtrots advokaten inom ramen för advokatverksamheten eller som advokaten i samband därmed har fått kännedom om. Tystnadsplikten är till förmån för klienten, och inget får yppas om klientens förhållanden. Tystnadsplikten kan genombrytas av en plikt att vittna. Detta gäller dock bara i mål angående brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

Penningtvättslagstiftningen, vilken omfattar vissa typer av uppdrag, transaktioner, är problematisk ur ett advokatperspektiv. Enligt lagstiftningen är en advokat skyldig att rapportera misstänkta fall av penningtvätt till Finanspolisen, men får inte berätta för klienten ifråga att detta gjorts. De strider mot de grundläggande principerna för en advokat att på detta sätt gå bakom klientens rygg. Advokaten är skyldig att i sådant fall frånträda uppdraget. Lagstiftningen gör också att en advokat i vissa fall även utan föregående rapportering har skyldighet att lämna information till Finanspolisen.

Frågorna om intressekonflikter har ökat de senaste åren. En del fall är lätta att besvara, medan andra är komplicerade. Om en intressekonflikt uppkommer under ett pågående uppdrag, kan advokaten behöva frånträda uppdraget. Det händer inte så sällan. Disciplinanmälningar mot advokater avser ofta intressekonflikter. Regelverket är strängt, och det skapar problem för de stora byråerna eftersom dessa gärna vill kunna företräda flera aktörer exempelvis vid budgivning på företag, s.k. controlled auctions. Styrelsen har uttalat att en och samma byrå inte får företräda flera intressenter härvidlag. Detta gäller oberoende av samtycke från klienternas sida.

Som ett exempel på tystnadspliktens räckvidd kan nämnas fallet då tavlor stals på Nationalmuseum, och en advokat några dagar efter stölden blev uppringd av en person som sade sig veta var tavlorna fanns och ville avslöja det. Advokaten tog kontakt med en före detta justitieminister och hörde på dennes inrådan av sig till polisen. Polisen ville veta vem det var som hade ringt. Advokaten svarade först inte på detta med hänvisning till sin tystnadsplikt, men greps, och svarade då av rädsla på polisens frågor. Disciplinnämnden tilldelade advokaten en varning för att ha mäklat stöldgods och för att ha brutit mot tystnadsplikten. Etiskt sett hade det kanske blivit ännu svårare om saken hade gällt exempelvis ett kidnappat barn.

En ingrediens i en rättsstat är att enskilda åtnjuter skydd mot bristfällig rättsutövning. Advokater har en viktig roll i att åstadkomma detta; om alla jurister hade tagit sitt etiska ansvar skulle världen ha sett bättre ut.

Lena Marcusson

Lena Marcusson hänförde sig i sitt anförande till bilaga 3. Hon inledde detta med att hänvisa till vad Johan Hirschfeldt hade sagt om domarsed och pekade på att statstjänstemannarollen har likheter med domarrollen men också skiljer sig från den genom att den förra är tydligt specificerad, medan statstjänstemän är en mycket heterogen grupp med olikartade bakgrunder. Detta skapar svårigheter bland annat när det gäller att manifesteras en gemensam värdegrund som den Värdegrunddelegation inom finansdepartementet som hon har lett velat åstadkomma inom ramen för sin uppgift att stärka kunskaperna om värdegrund och främja värdegrundsarbetet.

Härmed avslutades seminariet.

Stockholm den 28 november 2016 och Uppsala den 19 januari 2017

Per-Ola Jansson
